

Отримано: 23 серпня 2021 року

Прорецензовано: 6 вересня 2021 року

Прийнято до друку: 20 вересня 2021 року

e-mail: novicka@tdmu.edu.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2021-11(79)-140-143

Новіцька О. І. Полонізми у говірках Підгаєччини Тернопільської області. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острогор : Вид-во НАУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 140–143.

УДК: 811. 81'161

Новіцька Оксана Іванівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ПОЛОНІЗМИ У ГОВІРКАХ ПІДГАЄЧЧИНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто назви їжі та кухонного начиння запозичені з польської мови, уживаних у говірковому мовленні мешканців Підгаєччини. Визначено їхню семантику, етимологію, функціонування, особливості словотворення. З'ясовано співвіднесеність обстежених говірок з іншими європейськими мовами та українськими говорами.

Вивчення назв їжі та кухонного начиння у говірках Підгаєччини свідчить про те, що словниковий склад говірок багатий на лексику, запозичену з інших мов, на архаїчні елементи, має тісний зв'язок з лексикою сусідніх мов та їхніх діалектів. Запозичення з різних мов відбувалося за різних часів, воно зумовлене низкою чинників, серед яких найважливішим є історичні, соціально-економічні, політичні й культурні умови розвитку Підгаєччини. Польська мова – одна з сусідніх слов'янських мов, яка чи не найпотужніше впливала на українську мову. Запозичення іншомовної лексики не завжди було прямим. Через посередництво польської мови у говірках Підгаєччини зафіксовано чимало запозичень з інших європейських мов.

Підгаєцькі говірки є центральною частиною надністрянського діалекту і певною мірою репрезентують характерні риси говірок надністрянського діалекту південно-західного наріччя.

Ключові слова: говірка, запозичення, лексема, номен, сема, польська мова.

Oksana Novitska,

PhD of Philological Sciences, Associate Professor of the Ukrainian Language Department,

I.Horbachevsky Ternopil National Medical University

POLONISMS IN SUBDIALECTS OF REGION, TERNOPIL OBLAST

The article analyzes the names of food and kitchen appliances from the Polish language used in the sub-dialectal speech of the inhabitants of Pidhaitsi region. Their semantics, etymology, functioning, peculiarities of word-formation have been determined. The correlation of the surveyed sub-dialects with other European languages and Ukrainian sub-dialects has been determined.

The study of the names of food and kitchen appliances in the sub-dialects of Pidhaitsi region suggests that the vocabulary of the sub-dialects is rich in lexis borrowed from other languages, and in archaic elements and has a close connection with the lexis of neighboring languages and their dialects. Borrowing from different languages took place at different times, it is conditioned by a number of factors, among which the most important are the historical, socio-economic, political and cultural conditions of the development of Pidhaitsi region. The Polish language is one of the neighboring Slavic languages, which had one of the most powerful influences on the Ukrainian language. Borrowing foreign language vocabulary was not always straightforward. By the medium of the Polish language, Pidhaitsi region sub-dialects contain a lot of borrowings from other European languages.

Pidhaitsi region sub-dialects are the central part of the Naddnistransk dialect and to a certain extent represent the characteristic features of sub-dialects of Naddnistransk dialect of the southwestern dialect.

Key words: sub-dialect, borrowing, lexical item, nomen, seme, the Polish language.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя в українському мовознавстві помітно зросла зацікавленість до вивчення функціонування та адаптації полонізмів в українській мові. Запозичення було і залишається одним із продуктивних шляхів поповнення лексичного складу української мови і потребує докладного вивчення різних аспектів засвоєння запозичених слів. С. І. Олексієнко відзначає, що запозичення це складний і довготривалий процес перетворення іномовного матеріалу у слово, подібне споконвічному. Ця адаптація передбачає формальне (фонетичне, граматичне) і семантичне освоєння його.

Запозичення – це елементи чужої мови (слова, словотворчі афікси, синтаксичні конструкції та ін.), перенесені з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів, які є невід'ємною і дуже важливою частиною лексики української мови [5, с. 45]. Немає такої мови, яка б не мала запозичених слів. Запозичення слів – один із яскравих прикладів взаємодії мов і діалектів, створення спільних цінностей, це активний творчий процес збагачення словникового складу мови й діалекту [1, с. 49].

Загальновідомо, що запозичення слів – природний і необхідний процес розвитку будь-якої мови, зумовлений міжмовними контактами, міжнародними зв'язками тощо. Проблема запозичень, їхньої адаптації в мові-реципієнті завжди перебувала й перебуває в центрі уваги лінгвістів, зокрема й українських [2, с. 3].

Слова польського походження займають значне місце в лексико-семантичній системі говорів української мови, а це зумовлює потребу в їх докладному вивченні.

Польська мова – одна з сусідніх слов'янських мов, яка чи не найпотужніше впливала на українську мову. Саме завдяки польській мові, на думку О. Б. Ткаченка, українська літературна мова віддалилася від решти східнослов'янських [6, с. 683].

Проблему запозичень досліджували вітчизняні й польські вчені: П. Ю. Гриценко, Л. Щерба, О. Потебня, І. Огієнко, О. Реформатський, В. Виноградов, Л. Крисін, В. Німчук, Ю. Жлуктенко, О. Брюкнер, С. Урбанчик, Б. Дунай, Я. Сятковський, Х. Рибіцька, Я. Токарський, Б. Вальчак та ін.

Запозичення з польської мови є об'єктом зацікавлення багатьох сучасних українських науковців. У вітчизняному мовознавстві з'явилася низка досліджень полонізмів у художніх, публіцистичних, наукових текстах, історичних пам'ятках, діалектному мовленні тощо [3, с. 87].

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю комплексного дослідження впливу польської мови на українські говірки, зокрема говірок Підгаєцького району Тернопільської області.

Метою нашого дослідження є виявити польські запозичення серед побутової лексики, яка функціонує на території Підгаєччини. Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких завдань: 1) на підставі польових записів устанавити функціональну активність номенів на позначення досліджуваних сем говірок Підгаєччини; 2) подати структурно-семантичний аналіз лексем; 3) устанавити лексико-семантичні паралелі з іншими мовами сусідніх держав та українськими діалектними континуумами.

Матеріалом для дослідження стали власні польові записи, зібрані в 37-х населених пунктах Підгаєччини Тернопільської області – м. Підгайці – районний центр, с. Сільце, с. Вербів, с. Угринів, с. Старе Місто, с. Мужилів, с. Мирне, с. Рудники, с. Литвинів, с. Старий Литвинів, с. Носів, с. Завалів, с. Боків, с. Шумляни, с. Новосілка, с. Білокриниця, с. Голгоча, с. Гнильче, с. Затурин, с. Заставче, с. Бронгалівка, с. Юстинівка, с. Мозолівка, с. Волиця, с. Червень, с. Яблунівка, с. Поплави, с. Сонячне, с. Степове, с. Вага, с. Михайлівка, с. Голendra, с. Галич, с. Лиса, с. Середнє, с. Загайці, с. Пановичі.

Виклад основного матеріалу. Підгаєцькі говірки є центральною частиною наддністрянського діалекту і певною мірою репрезентують характерні риси говірок наддністрянського діалекту південно-західного наріччя.

Обрана для дослідження територія – Підгаєччина – до 1990-х років входила до складу Бережанського району. Підгаєччина розташована у західній частині Тернопільської області. Ареал Підгаєцького району межує з Теребовлянським, Бучацьким, Монастирським, Бережанським та Козівським районами Тернопільської області і Галицьким районом Івано-Франківської області.

Українська мова активно реагувала на всі зміни, які відбувалися в суспільстві, вона рясніє запозиченнями з різних мов; не є винятком і тематичні групи побутової лексики.

Представлені в статті діалектизми є говірковою нормою в побуті для всіх мешканців Підгаєччини. Причому пересічні мовці не сприймають їх як запозичені з польської мови, оскільки не знають польської мови.

Спробуємо розглянути й проаналізувати семантику та функціонування полонізмів, які прийшли в українську мову чи активізували своє вживання.

Серед підгаєцьких народних назв їжі та кухонного начиння, які запозичені з польської мови, зафіксовано такі слова: *капус'н'ак, пен'цак, сал'сисон, с'малиц, тлуст', чир, збанок, с'лойік, к'іл'ішок, па'тел'н'а, брит'ванка* та словосполучення *сп'іжовий бан'ек*.

Семема 'суп із квашеної капусти' на Підгаєччині позначається лексемою *капус'н'ак*. Номен *капусняк* в українській літературній мові має значення 'страва переважно з квашеної капусти з додаванням інших продуктів' [СУМ, IV, с. 98]. За етимологічними дослідженнями, в українську мову лексема запозичена з польської мови, пор. **kapuśniak* 'капусняк (борщ із квашеної капусти)' [ЕСУМ, II, с. 378].

Назва *капус'н'ак* поширена і в ряді інших українських говорів, наприклад у наддністрянських – *капус'н'ак* 'суп із квашеної капусти' [1, с. 135], лемківських – *капус'н'ак* 'борщ із квашеної капусти' [Дуда, с. 46], *капус'ц'анка* 'капусняк, юшка зкапустою' [КСЛГП, с. 132], львівському лексиконі – *капус'н'ак* 'зупа із квашеної капусти' [ЛЛ, с. 346], західнополіських говірках – *капус'н'ак* 'юшка з квашеної капусти', *капусний* 'такий що з капусти' [СЗГА, I, с. 518]. У польських говірках лексема *капус'н'ак* позначає 'ділянку на городі колгоспника, де вирощується городина' [СПГЛ, с. 91].

Семема 'ячмінна каша, заправлена олією, цукром або медом' у досліджуваних говірках носить назву *пен'цак*. Назву *пен'цак* на позначення ячмінної каші в українській літературній мові не зафіксовано. Етимологи вважають, що слово запозичено з польської мови, пор. пол. *rysak* 'ячмінні або пшеничні крупи, каша з цих круп' [ЕСУМ, IV, с. 335].

Лексема відома в південнолемківських говірках – *пен'цак* [КСЛГП, с. 41], у наддністрянських – *п'ін'цак* 'пшоняна каша' [1, с. 136], у бойківських – *пен'цаки* 'ячмінна крупа' [СБГО, II, с. 47], у львівському лексиконі – *пен'цак* 'перлова ячмінна крупа' [ЛЛ, с. 537].

Очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками вареної головозвни, язика тощо, приправлений спеціями, добре спресований, іноді запечений, у говірках Підгаєччини носить назви: *сал'сисон, сал'цисон, сал'ц'исон, сал'тисон*. Лексема *сал'сисон* у досліджених говірках називає страву, яка готується з відвареної голови свині, порізану на шматочки, яку перемішують із різними спеціями, начиняють ними шлунок забитої тварини, зашивають і запікають у печі чи відварюють. Після приготування страву прикладають на деякий час тягарем для того, щоб вона набула певної форми.

У сучасній українській мові *сальтисон* як 'страва' вживається зазвичай у розмовному мовленні [СУМ, IX, с. 22]. Досліджувана лексема запозичена з польської мови, пол. *salceson*, походить від іт. *salsiccione* 'вид ковбаси' [ЕСУМ, V, с. 170].

Лексема *сал'цисон* простежується в лемківських говірках – *сал'цисон* 'начинений свинячий шлунок', 'сальтисон, страва зі шматочків м'яса, сала й печінки зі спеціями' [Дуда, с. 144; КСЛГП, с. 278], наддністрянських – *сал'ц'исон* 'сальтисон' [1, с. 138], західнополіських – *сал'тисон* 'свинячий шлунок начинений шматками м'яса, сала, легень та інш.' [СЗПГА, II, с. 134], карпатських – *сал'цисон, сал'сисон* 'сальтисон' [4, с. 60], у буковинських – *сал'ц'исон* 'сальтисон (очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками м'яса, печінки і т. п.)' [СБГ, с. 475], у львівському лексиконі – *сал'це'сон* 'сальтисон' [ЛЛ, с. 656].

Семема 'жир, витоплений із тваринного жиру' у досліджуваних говірках має назви *с'малиц, с'малиц', с'малец', л'ї, тлуст'*.

Назва *с'малиц'* 'жир, витоплений із свинячого сала' у сучасній українській літературній мові вживається з подібним значенням [СУМ, IX, с. 394]. Дослідники вказують на запозичення лексеми з польської мови, пор. пол. *smalec* 'смалець' [ЕСУМ, V, с. 315]. Іншомовними паралелями до укр. *смалець* можна назвати рос. *с'малец* 'смалець', білор. *с'малец*, *ш'малец* 'гусячий жир' [ЕСУМ, V, с. 315].

Назва *тлуст'* утворена від прикм. *тлустий*, що в літературній мові кваліфіковане як розмовне у значенні 'гладкий, огрядний, опасистий (про людей)' [СУМ, X, с. 156]. В українську мову номінацію *тлустий* запозичено із польської мови, пор. *thusty* 'жирний; гладкий, повний, товстий; масний' [ЕСУМ, V, с. 583].

Подібні лексеми простежуються у лемківських говірках – *тлушч* ‘тваринний жир’ [Дуда, с. 122], у західноволинських – *тлуштусуц* ‘жир’ [МСЗВГ, с. 239], у західнополіських – *тлушч, тлушча* ‘жирне м’ясо’ [СЗПГА, II, с. 202].

Семема ‘густа каша з кукурудзяної муки’ на Підгаєччині має назви: *чир*. Лексема *чир* ‘густа каша з кукурудзяної муки’ у сучасній українській мові відзначається як діалектна назва – *чир* ‘страва з кукурудзяної або вівсяної муки, вид саламатні’ [СУМ, XI, с. 328]. В українську мову номінацію *чир* запозичено із польської мови, пор. пол. *czar, czur, cer* (< **cier*) утворені від *trze*

‘терти’, *paciera*

‘натирати’ [ЕСУМ, VI, с. 323].

Подібні лексеми зафіксовано у бойківських говорах – *чир* ‘борошно варене з водою’ [СБГО, II, 370], у карпатських – *чир* ‘рідка каша з кукурудзяного молока’ [4, с. 43], у наддністрянських – *чир* ‘житня каша’ [1, с. 136], *чир* ‘страва з борошна, звареного на молоці’ [НРС, с. 284], у лемківських – *чыр* ‘мука на воді’, ‘рідка страва з борошна, розколоженого з водою’ [Дуда, с. 324; КСЛГП, с. 340].

Семема ‘посудина на відстоювання молока чи іншого напою’ на всій території Підгаєччини репрезентована лексемами: *збанок, збан*.

Назва *збан* ‘посуда на відстоювання молока чи іншого напою’ в українській мові фіксується як діалектна, яка утворена від слів *дзбан, джбан*, розмов. *жбан* ‘глекоподібний глиняний, дерев’яний або металевий посуд для води, молока, квасу і т. ін.’ [СУМ, II, с. 264]. В українську мову лексема запозичена з польської *dzban*, що вважається мазурським діалектним варіантом давнішої форми *szban*, яка відповідає укр. *джбан* [ЕСУМ, II, с. 55].

У підгаєцьких говірках лексема *збанок*, що утворена від слова *збан* простежується зі значенням скляного посуду для компоту, води, напоїв.

Номінація *збанок* має паралелі у наддністрянських говірках – *збанок* ‘глиняний посуд для молока’ [1, с. 122], лемківських – *дзбанок, збанок* ‘жбан’ [Дуда, с. 121], *дзбан* ‘глиняний глечик для молока’ [КСЛГП, с. 74], у бойківських – *дзбан, збан, дзбанок* ‘глечик; глек’ [СБГО, I, с. 211], у львівському лексиконі – *дзба'н'а* ‘невеликий дзбан’ [ЛЛ, с. 233].

Семема ‘скляна банка’ на досліджуваній території репрезентована лексемами: *слоійк, слоїлек*. У сучасній українській літературній мові слово *слоїк* вживається на позначення ‘високої посудини зі скла, глини, фаянсу і т. ін. майже циліндричної форми з трохи звуженою верхньою частиною; скляної глиняної або фаянсової банки’ [СУМ, IX, с. 374]. За етимологічними дослідженнями слово *слоїк* запозичене з польської мови, пор. пол. *sloik* ‘банка’ [ЕСУМ, V, с. 307].

У наддністрянських говірках побутує номена – *слоійк* ‘скляна банка’ [1, с. 128], у гуцульських – *слоїчик* ‘скляна банка’ [ГГ, с. 173], у карпатських – *слоїлок, слоїлік* ‘скляна банка циліндричної форми’ [4, с. 114], у західнополіських – *слоїчик, слоїлік* ‘великий горщик з двома ручками’ [СЗГА, II, с. 156], у лемківських – *слоїлік* ‘слоїк, скляна банка’ [КСЛГП, с. 283], у волинських – *слоїлік* ‘скляна банка з широкою шийкою’ [МСЗВГ, с. 222].

Семема ‘стакан, склянка’ в досліджуваних говірках репрезентована лексемами: *к'іл'ішок*. Лексема *к'іл'ішок* ‘стакан, склянка’ утворена від *келишок*, що в сучасній українській мові фіксується як зменш. до *келих, келех* [СУМ, IV, с. 139]. В українську мову назва запозичена з польської мови, пор. пол. *Kielich* ‘келих’ [ЕСУМ, II, с. 421].

Назва поширена і в інших українських говірках [СУМГ, II, с. 235], зокрема у карпатських – *к'іл'ішок* ‘скляна чарка’ [4, с. 105], у наддністрянських – *кел'ішок* ‘чарка’ [1, с. 128], у лемківських – *к'ел'ішок, к'ел'ішок* ‘келих’, ‘чарка’ [Дуда, с. 161; КСЛГП, с. 135], у буковинських – *кел'ішок* ‘зменшене до келих’ [СБГ, с. 197], у львівському лексиконі – *кел'ішок* ‘чарка’ [ЛЛ, с. 356].

Паралельно з назвою *сковорода* на позначення круглого плаского кухонного приладу для смаження м’яса, яєць, картоплі, млинців у досліджуваному ареалі послідовно поширюється лексема *пател'н'а*. Словник української мови фіксує це слово як діалектне [СУМ, VI, с. 92]. Назва *пател'ня* запозичена з польської мови *patelnia* (< *cm. patela*) ‘сковорода’ [ЕСУМ, IV, с. 313].

Семему ‘круглий плаский кухонний прилад для смаження м’яса, яєць, картоплі, млинців’ представлено на досліджуваній території номенами: *пател'н'а, пател'н'е*. Зазначена лексема відома і в інших говірках української мови, наприклад у поліських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [СПГЛ, II, с. 32], наддністрянських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [1, с. 124], буковинських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [СБГ, с. 391], гуцульських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [СГГБ, с. 130], бойківських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [СБГО, II, с. 44], полтавських – *пател'н'а* ‘лист із заліза для випікання хліба, різного печива тощо’ [ВСПГ, с. 83], західнополіських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [СЗПГА, II, с. 41], нижньонаддніпрянських – *пател'н'а, пател'н'а, пател'н'ка* ‘сковорода’ [Чабаненко, III, с. 108], карпатських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [4, с. 93], лемківських – *пател'н'а* ‘сковорода’ [Дуда, с. 306], у львівському лексиконі – *пател'н'а* ‘сковорода’ [ЛЛ, с. 648].

На позначення неглибокої металеві посудини з листового заліза для випікання хліба, кексів, пасок на всій території Підгаєччини зафіксовано номені: *бл'еха, бл'ешка* (весь ареал), *брит'ванка* (весь ареал). Лексема *брит'ванка* зі значенням ‘металева посуда для випікання’ в українській літературній мові не фіксується. В українську мову назву *брит'ванка* запозичено через польську мову з нім. *Vratphane* ‘сковорода’ [ЕСУМ, I, с. 247].

Лексема *брит'ванка* поширена у львівському лексиконі – *брит'ванка* ‘металевий лист для випікання’ [ЛЛ, с. 97], у наддністрянських говірках – *брит'ванка* ‘лист для випікання’ [1, с. 120], у гуцульських говірках – *брит'ванка* ‘посудина для смаження м’яса’ [СГГБ, с. 244], у лемківських – *брит'ванка* ‘сковорода з листового заліза для випікання тіста’ [КСЛГП, с. 34], у буковинських – *брат'ванка, брит'ванка, британка* ‘сковорода, жаровня’ [СБГ, с. 38]. Лексичними паралелями до укр. *брит'ванка* є пол. *brutvana* ‘деко, лист’, ч. *brutvan, brutfan* ‘деко, лист’ [ЕСУМ, I, с. 247].

Номінація *сп'іжовий ба'н'ек* ‘чавунна каструля’ утворена від слова *спіж* ‘бронза, мідь, метал на дзвони’, що запозичена з пол. мови *spiż* ‘бронза; бронза на гармати й на дзвони; сплав; дзвін; гармата’ [ЕСУМ, V, с. 93].

Окрім Підгаєччини, подібну назву зафіксовано у карпатських говорах – *сп'іжа'чок* зі значенням ‘баняк, чавунний горщик, що звужується до отвору’ та буковинських – *спіж, сп'іжак* ‘чавун, великий чавун’ [СБГ, с. 512].

Висновки. Отже, помітний пласт назв їжі та кухонного начиння, що поширені на Підгаєччині, становлять запозичення з польської мови, що зумовлено історичними, політичними й культурними умовами розвитку краю а також із близькою спо-

рідненістю польської та української мов: для носіїв говірки запозичувати слова з мови відносно зрозумілої є нескладним. Проте частина розглянутих лексем на сьогодні уже сприймаються як застарілі, що, очевидно, спричинене відсутністю безпосереднього контакту з польськомовним середовищем. На сьогодні актуальним завданням залишається створення словника запозичених слів з польської мови.

Література:

1. Бичко З. Діалектна лексика наддністрянського говору. Тернопіль, 2000. 280 с.
2. Городенська К. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови. *Українська термінологія і сучасність*. 2009. Вип. 8. С. 3–9.
3. Грищенко С. Роль польських запозичень у формуванні мовної картини світу українців (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.). *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2015. № 3. С. 87–96.
4. Гоца Е. Д. Назви їжі й кухонного начиння в українських Карпатських говорах. Ужгород, 2010. 466 с.
5. Українська мова: Словник-довідник за ред. А. Загнітка. Донецьк, 1998. 144 с.
6. Ткаченко О. Українсько-польські мовні контакти. Українська мова. Енциклопедія. Київ, 2004. С. 683–684.

Список використаних джерел

- АУМ – Атлас української мови. Київ, 1984 – 2001. Т. 1-3.
ГГ – Гуцульські говірки: короткий словник за ред. Я. Закревської. Львів, 1997. 232 с.
Дуда – Дуда І. Лемківський словник. Тернопіль, 2011. 376 с.
ЕСУМ – Етимологічний словник української мови. Київ. Т. 1 – 7.
КСЛГП – Пиртей П. Короткий словник лемківських. Івано-Франківськ, 2004. 364 с.
ЛЛ – Хобзей Н. Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів, 2009. 672 с.
МСЗВГ – Корзонюк М. Матеріали до словника західноволинських говірок. Київ, 1987. С. 62-67.
НРС – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів, 2008. 288 с.
СБГ – Словник буковинських говірок за ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці, 2005. 688 с.
СБГО – Онишкевич М. Словник бойківських говірок. Київ, 1984. Ч. 1-2.
СГГБ – Негрич М. Скарби гуцульського говору. Львів, 2008. 224 с.
СЗГА – Аркушин Г. Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1–2.
СПГБ – Брилінський Д. Словник подільських говірок. Хмельницький, 1991. 199 с.
СПГЛ – Лисенко П. Словник поліських говорів. Київ, 1972. 260 с.
СУМ – Словник української мови. Київ, 1970–1980. Т. 1-11.
СУМГ – Словарь української мови за ред. Б.Д.Грінченка. Київ, 1907 – 1909. Т. 1-4.